

Г.Е. ЯКОВЛЄВА, к.е.н., доцент ХНЕУ,
Т.Б. ФРОЛОВА, ст. викл. СУЄМ

НОРМАТИВНІ МЕТОДИ ОБЛІКУ В УПРАВЛІННІ ВИТРАТАМИ

Управління витратами діяльності підприємства необхідно забезпечувати через виконання функцій їх планування та контролю з метою ефективного здійснення операційної діяльності підприємства. Найбільш придатним для виконання цих завдань є нормативний метод обліку, який можна вважати найбільш наближеним до методу «стандарт-кост», що застосовується в практиці розвинутих країн.

Management by activity costs should be doing functions of planning and controlling for effective operating activity. The normative method of accounting is more of another methods and it's mostly like of "standard-cost" method, which are doing in state with stability economics.

Господарська діяльність будь-якого підприємства повинна здійснюватись таким чином, щоб забезпечити її доходність. Це можливе тільки за умови ефективного управління витратами в усіх підрозділах, як місцях здійснення витрат. Управління витратами є основою прийняття управлінських рішень по забезпеченню ефективності діяльності господарських структур.

Прийняття ефективних управлінських рішень вимагає виваженого управління витратами на основі наявності достовірної інформації про них, яку забезпечує система обліку кожного підприємства. Відсутність прозорого обліку витрат по всіх підрозділах на практиці може привести до нерозуміння керівництвом дійсного стану справ по забезпеченню наявності оборотних засобів, сплати обов'язкових платежів до бюджету, неправильного визначення прибутковості.

Найважливішим в процесі прийняття рішень є використання противитратного механізму, який на практиці здійснюється у вигляді функціонування систем: нормування виробничих витрат на основі технологічного обґрунтування розрахунків; планування собівартості виробництва кожного центру відповідальності з урахуванням обґрунтованих норм і нормативів; мотивації праці, що взаємопов'язане з плановими завданнями зі зниження виробничих витрат; упровадження прогресивної форми організації і

стимулювання праці на основі внутрішнього комерційного розрахунку

Виконання цих функцій можливе за умови застосування таких методів обліку, які забезпечать оперативний контроль та регулювання витрат через їх передбачення і попереднє визначення можливих результатів, що планують одержати.

Найбільше цим вимогам відповідає метод, що застосовується в розвинутих країнах, який отримав назву «стандарт-кост».

Поняття «стандарт-кост» у широкому розумінні означає собівартість, яку встановлено заздалегідь. Зміст цього полягає в тому, що в обліку відображається те, що має статися (нормативні або стандартні витрати), а не те, що сталося (фактичні витрати), враховується не дійсне (факт), а належне (стандарт), і окремо обліковуються відхилення у фінансових результатах підприємства. В основу методу «стандарт-кост» покладено чітке встановлення норм витрат матеріалів, енергії, робочого часу, праці, заробітної плати та інших витрат, пов'язаних із виготовленням продукції.

Переваги такої системи обліку виробничих витрат над іншими полягають у тому, що на основі встановлених стандартів можна наперед визначити суму очікуваних витрат на виробництво й реалізацію виробу, обчислити собівартість одиниці виробу для визначення цін, а також скласти звіт про результати виробництва та реалізації продукції, що планує отримати підприємство. Якщо внаслідок суттєвих змін у ціновій політиці (інфляція) загальна сума витрат збільшиться, це не матиме ніякого впливу на керівників цехів, оскільки вони несуть відповідальність не у вартісному вимірі, а в натуральних показниках. Перевитрати можна отримати, як уже підкреслювалося, тільки в разі суттєвих змін цього виробу, тобто коли, власне, міняється сам виріб.

Отже, «стандарт-кост» - це метод обліку витрат, що ґрунтується на попередньому обчисленні собівартості, яка відображується в обліку і до якої має прагнути підприємство.

У вітчизняній практиці традиційно методи обліку витрат і калькулювання собівартості продукції в промисловості поділяли на нормативний, передільний і позамовний. Найбільш наближеним до методу «стандарт-кост» вважається нормативний метод.

Облік за нормативною собівартістю — це організація методології обліку, при якій зміни собівартості, допущені перевитрати, й економія засобів розкриваються не тільки шляхом

подальшого вивчення звітних калькуляцій, а й щоденно в процесі виконання плану на підставі первинної документації і первинних облікових записів.

При застосуванні обліку за нормативною собівартістю необхідно виконати наступні завдання: вчасно здійснювати оперативний аналіз витрат на виробництво; організувати своєчасне попередження нераціонального використання ресурсів та виявлення неврахованих резервів підприємства на основі результатів аналізу.

Саме нормативний метод обліку витрат виробництва дозволяє своєчасно виявляти і встановлювати причини відхилень фактичних витрат від діючих норм основних витрат (змінних) і кошторисів витрат на обслуговування і управління (постійних).

Облік змін норм потребує своєчасного уточнення нормативів. Зміни норм групують за причинами, найменуванням виробів, їх однорідних групах, цехах. Важливим і обов'язковим є систематичний облік у процесі виробництва відхилень від норм витрат.

У разі застосування нормативного методу облік витрат за нормами і за відхиленнями від них вводиться в загальну систему бухгалтерського обліку витрат на виробництво та калькулювання собівартості продукції. Виявлену величину відхилень витрат від зміни норм, а також відхилень від норм за статтями витрат щомісяця списують або на собівартість продукції (включаючи залишки незавершеного виробництва в частині витрат за відхиленнями норм), або на винних осіб.

Норми витрат переглядають у міру здійснення організаційно-технічних заходів. Відповідно переглядаються також нормативні калькуляції на вироби, коли до нормативного бюро надходять повідомлення про зміну норм витрат.

Для прийняття управлінських рішень відхилення від норм за місцями їх виникнення виявляють в оперативному порядку на основі сигнальної та іншої документації. Величину витрат за відхиленнями від норм (а також по змінах норм) за умов нормативного обліку відображають в оборотних відомостях витрат виробництва за окремими видами виробів. Необхідно організувати облік відхилень від норм за статтями витрат на окремих рахунках, що наблизить нормативний метод до системи «стандарт-кост» і до виконання завдань аналізу і прийняття рішень.

В системі управління виробництвом на наших підприємствах нормативний метод, як найбільш наближений до свого американського аналога «стандарт-кост», на жаль не зайняв вагомого місця. Хоча він є найбільш універсальним і, на думку багатьох дослідників, може застосовуватися при будь-якому підході до обліку витрат на виробництво і калькулювання собівартості продукції.

Нормативний метод обліку витрат тільки тоді буде ефективним засобом противитратного механізму, коли повністю наблизиться до свого прогресивного аналога - методу «стандарт-кост».

Перелік використаних джерел: 1. Цал-Цалко Ю.С. Витрати підприємства: Навчальний посібник. – К.: ЦУЛ, 2002. – 656с.; 2. Сльозко Т. Методи обліку витрат «стандарт-кост» і нормативний: історія і сучасність // Бухгалтерський облік і аудит. – 2007. - №7. – С.3-7.

Поступила в редколегію 21.10.08

УДК 658.12

М.В. ТАРАСЮК, к.е.н.

ПІДСИСТЕМИ КОНТРОЛІНГУ В УПРАВЛІННІ ТОРГОВЕЛЬНИМИ МЕРЕЖАМИ

В статті на підставі дослідження широкого кола наукових праць вітчизняних та зарубіжних науковців визначено підсистеми контролінгу в управлінні торговельними мережами та сформовано характерний для цих підсистем інструментарій.

In the article on the basis of research of wide circle of scientific labors of domestic and foreign workers of researches certainly subsystems of controlling in a management the networks of auctions and a characteristic for these subsystems tool is formed.

Постановка проблеми. Останнім часом у наукових публікаціях з'являються думки про доцільність запровадження контролінгу в управлінні підприємствами, проте контролінгу в управлінні торговельними мережами приділяється мало уваги. Крім того, для ефективного функціонування контролінгу в управлінні торговельними мережами доцільно чітко розрізняти його підсистеми, які мають підтримувати відповідні контури управління, що забезпечить максимальну ефективність даної технології.